

Reizen door de diepte

Ooit kwam ik bij mijn voorbereidingen voor een overdenking over Jona, een prachtig Rabbijns verhaal tegen, waarin Jona met de vis op reis gaat door de diepten van de zee. Nadat ze samen het oermonster Leviathan hebben verjaagd, neemt de vis Jona mee op reis. Ze komen langs de paden van de Rietzee, waar het volk Israël over gelopen was tijdens de bevrijding uit Egypte. Langs de zuilen waar de aarde op rust (volgens het toenmalige wereldbeeld) en langs de onderwereld. Uiteindelijk arriveren ze vlak tegenover de tempel. Daar heft Jona een gebed aan. Zo wordt duidelijk wat de bedoeling was van dit verhaal. Het geeft antwoord op de vraag hoe Jona in de buik van de vis wist in welke richting hij moest staan tijdens zijn gebed. Die vraag zegt ons misschien niet zoveel meer, het levert wel een mooi avonturenverhaal op.

Avonturen over onherbergzame of duistere streken hebben al bij vele generaties tot de verbeelding gesproken. Het bekendste voorbeeld is misschien wel de reis die de Florentijnse dichter Dante beschrijft door de onderwereld (hel of inferno), het vagevuur (of de louteringsberg) en de hemel. Vooral de reis door de hel heeft heel veel latere schrijvers geïnspireerd. Bijvoorbeeld de Amerikaanse thriller schrijver Dan Brown. Deze keer gaat zijn boek niet over complotten van de katholieke kerk om geheimen te bewaren of de wetenschap te dwarsbomen. Dit keer schijnt de milieuproblematiek centraal te staan en is de slechterik een bioterrorist. Door dat thema geeft Dan Brown zijn spannende boek een actueel en politiek tintje. Daarin volgt hij zijn grote voorganger na. Dante stelde (onder meer) de vriendjespolitiek onder kerkelijke machthebbers aan de kaak. De daden die de inwoners van de hel op hun kerfstok hebben, vormen een staalkaart van wat er allemaal mis is in de samenleving van Dante's tijd.

Toch is de Divina Commedia van Dante ook een intens religieus en spiritueel boek. Het verhaal begint op de avond van Witte Donderdag in het jaar 1300. Beroemd is de eerste regel: Midden in het leven was ik van het rechte pad geraakt. Toen ik mij hervond, stond ik in een donker bos, zo wild en woest en ondoordringbaar, daar zijn geen woorden voor. (vertaling Jacques Jansen) Wij zouden dat een midlifecrisis noemen, maar de poëtische woorden van Dante vind ik toch mooier. Zo begint dus de reis die hem naar het diepste punt van de hel zal voeren, waar Lucifer (de duivel) vastgevroren zit in het ijs.

Dante is weliswaar een levende die deze reis door het dodenrijk maakt (hij is daar de enige die een schaduw heeft), het lijkt toch wel op een reis door de dood naar het leven. Na die dagen komt hij weer boven, om dan zijn reis over de Louteringsberg aan te vangen. Door alles wat hij onderweg meemaakt en door de (dode) zielen die hij spreekt, doet hij heel veel levenswijsheid op.

In dit verhaal zijn dus diverse lagen te vinden. Er is de oppervlakkige laag van het avontuur dat Dante beleeft in de verschillende regionen van de hel. Daarnaast is er de laag van politiek en maatschappijkritiek. Dat is voor ons niet meer te volgen. Vervolgens is er heel veel symboliek te vinden. En de spirituele laag van een ontwikkeling naar licht en inzicht. Zo kan verhaal het zelfs symbool worden voor ieders persoonlijke reis door het leven.

De hel van Dan Brown heeft weinig diepgang. Daarmee is het boek geschikt als vakantielectuur. De Divina Commedia is zo'n klassiek boek dat een leven lang mee kan gaan, waar je zelfs door geïnspireerd kunt worden zonder het zelf te lezen. Waarin het reizen een metafoor is voor het leven zelf. Onderweg nemen we 'souvenirs' mee en laten we dingen achter. Allemaal dragen we zo onze eigen bagage mee. Vanuit dit perspectief zijn ook degenen die, om wat voor reden dan ook, deze zomer niet op vakantie gaan, op reis door het leven. Ik wens u dan ook allen een gezegende zomer en een goede reis!

